

İlkokul Öğrencilerinin Gözünden Hayat Bilgisi Dersi ve Öğrenmek İstedikleri Konular¹

Döndü OKER², Bayram TAY³

Öz

Hayat bilgisi dersi etkili vatandaş yetiştirme işlevine sahip bir derstir. Hayat bilgisi dersinin bireyin hem kişisel hem ulusal hem de uluslararası anlamda gelişimine katkı sağlaması bakımından önemli bir ders olduğu söylenebilir. Hayat bilgisinin sahip olduğu içerik çocukları yaşama hazırlamada ve yaşamda kullanabileceği birçok bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlığı kazandırmada etkili olacağı anlaşılmaktadır. Bu içeriğin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı, çocukların bu derse bakış açılarını göstermesi bakımından değerli olabilir. Bu bağlamda öğrencilerin hayat bilgisi dersine yönelik düşüncelerinin bilinmesi, onların gözünden dersin nasıl olduğunun farkına varılması ve ders içeriğinde öğrenmek istedikleri konuların belirlenmesi gereği ortaya çıktığı söylenebilir. Bu çalışma ilkökul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Betimleyici araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler nitel yöntemlerle elde edilmiştir. Çalışmada öğrencilerin hayat bilgisi dersine yönelik düşünceleri yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edildiğinden betimsel bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu Kırşehir ili merkez ilkokullarından 2. ve 3. sınıfa devam eden 58 öğrenci oluşturmuştur. İçerik analizinin yapıldığı bu çalışmada verilerin analizinde MAXQDA 12 programlarından yararlanılmıştır. Elde edilen verilere göre; ilkökul 2. ve 3. sınıf öğrencileri Hayat Bilgisi dersini; çok güzel bir ders, sevdiğim ders, eğlenceli bir ders, hayatımız ile ilgili bir ders, tarihi (geçmiş) öğreten bir ders, günlük hayat ile ilgili bir ders, Atatürk'ü anlatan bir ders, trafik kurallarını öğreten bir ders, teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders, çok şey öğrenilen bir ders, zor bir ders, önemli bir ders ve gereksiz bir ders şeklinde betimlemişlerdir. Bunun yanında ilkökul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde; fen bilimleri, sosyal bilimler, düşünce ve değerler, hayat, günlük yaşam ve eşyalar ile ilgili konuları öğrenmek istediğinde oldukları tespit edilmiştir. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin hayat bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konulara genel olarak bakıldığında ifade edilen hemen hemen tüm konuların mevcut program tarafından karşılanabilir olduğu söylenebilir. Bu konular içinde yer alan “insanların hayatları ile ilgili konular” başlığının ders kitaplarında yer aldığı fakat programda yer almadığı sonucuna varılabilir.

Anahtar Kelimeler

Hayat bilgisi dersi,
İlkokul öğrencileri,
Öğrenci görüşleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 10.04.2019

Kabul Tarihi: 15.08.2019

E-Yayın Tarihi: 31.12.2019

¹ Bu çalışma birinci yazar tarafından Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi alanında hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir

² Öğretmen, Kırşehir Merkez Şehit Ömer Halis Demir İlkokulu, Türkiye, donduoker@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2771-9237>

³ Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, bayramtay@ahievran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2466-1527>

Life Science Course from the Eyes of Primary School Students and What They Want to Learn

Abstract

Life science course is an effective way for raising citizen. It can be said that life science course is an important course in terms of its contribution to the development of the individual both nationally and internationally. It is understood that the content of life science course will be effective in preparing children for life and gaining many knowledge, skills, values, attitudes and habits that they can use in life. How this content is perceived by students can be valuable in terms of showing children's perspectives on this lesson. In this context, the necessity of determining the students' thoughts about life science course, how the lesson is realized from their eyes and determining the subjects they want to learn in the course content rises. This study was carried out in order to reveal the opinions of primary school 2nd and 3rd grade students towards Life Science course. In this study, descriptive research method was used, and the data were obtained by qualitative methods. It is a descriptive case study as the students' thoughts about life science course were obtained through a semi-structured interview form. The study group of the study consisted of 58 students attending 2nd and 3rd grade from primary schools of Kırşehir province. In this study in which content analysis was performed, MAXQDA 12 programs were used for data analysis. The results of the analysed data are as follows: 2nd and 3rd grade students defined the life science lesson as: 'a nice lesson', a lesson I like, a funny lesson, a lesson related with the life, a lesson teaching the history (past), a lesson related with the daily life, a lesson teaching about Atatürk, a lesson teaching the traffic rules, a lesson teaching how to use the technology, a lesson during which you learn lots of things, a difficult lesson, an important lesson and an unnecessary lesson. During the life science lesson, the 2nd and 3rd grade students want to learn new things in science, social sciences, thoughts and values, life, daily life, and things and wares. In general, the current program can provide almost all the subjects stated by the second- and third-year elementary school students as what they want to learn in life science course. It can be concluded that the title "subjects about people's lives" is included in the textbooks but not in the curriculum. In this study, it was possible to deduce the opinions of primary school students' attitudes towards life science course. Further research may examine the primary school students' opinions on other courses through their attitude levels towards these courses.

Keywords

Life science course,
Primary school students,
Students' opinions

Article Info

Received: 04.10.2019

Accepted: 08.15.2019

Online Published: 12.31.2019

Giriş

Albert Einstein "bir ülkenin geleceği, o ülke insanların göreceği eğitime bağlıdır." sözü ile eğitimin bir ülke için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda ülkelerin bekasının, ülkeler arasındaki yerinin, dünyadaki söz sahibi olma durumunun eğitim ile doğrudan ilgili olduğu söylenebilir. Her ülke eğitim sistemini kurgularken kendine benzeyen ve bu benzerlikten hareketle geleceğini kendi gelişimine yön veren bireyler yetiştirme isteğindedir. Tay'a (2017) göre her devlet kendi devamını sağlayacak bireyler yetiştirmek ister. Bundan dolayıdır ki devletlerin vatandaşlık eğitim programları vardır ve bu amaca uygun olarak eğitim programlarında farklı dersler yer almaktadır. Ülkemizde vatandaşlık eğitim programının ilk halkasını ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıflarında yer alan Hayat Bilgisi dersi oluşturmaktadır. Bu dersi sırası ile 4. sınıflarda insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler, 8. sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük, 9 ve 10. sınıflarda tarih (Sosyal Bilimler Liselerinde 11. sınıflarda da yer almaktadır), 11. sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük, 9 ve 10. sınıflarda coğrafya (Sosyal Bilimler Liselerinde 11 ve 12. sınıflarda da yer almaktadır), seçmeli olarak genellikle 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda demokrasi ve insan hakları ve üniversitelerin tüm bölümlerinde genellikle birinci sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersleri vatandaşlık eğitim programının birer parçaları olarak eğitim sistemimizde yer almaktadır.

Hayat Bilgisi dersinin etkili vatandaş yetiştirme işlevine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Barth ve Demirtaş (1997) Hayat Bilgisi dersini "vatandaşlık eğitim programının bir parçası olarak Türk

demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan eğitim planı” olarak tanımlamışlardır. Tay ise (2017) Hayat Bilgisini, “çocuğun kendini bilmesi ve tanınması amacıyla onun anlayışı dikkate alınarak; sosyal bilimler, fen bilimleri, sanat, düşünce ve değerlerle içeriği oluşturulan, küreselleşen dünyada öncelikle iyi bir insan, ardından ulusal bir vatandaş ve nihayet bir dünya vatandaşı olma özellikleri kazandıran, toplu öğretim anlayışından hareketle çocuklara hayatın bilgisini kazandırmaya çalışan vatandaşlık eğitim programının ilk dersi” şeklinde betimlemiştir. Vatandaşlık eğitim programının ilk halkasını oluşturan Hayat Bilgisi dersinin kapsamını toplumsal bilimler, doğa bilimleri, sanat, çağdaş düşünce ve değerler oluşturmaktadır (Sönmez, 2010).

Doğa bilimleri ya da fen bilimleri, tabii çevreye yönelik incelemeyi bir öğretim süreci ve bu öğretim sürecinin çıktısı olarak ortaya konulan sistematik bilgilerden oluşmuş bir bilgiler bütünü (Çilenti, 1978’den Akt. Kaptan, 1998) ya da bireylerin maddelerden oluşan çevresini kontrol etmek, gerektiğinde değiştirmek ve geliştirmek amacıyla edindiği teknolojik bilgileri içine alan akademik disiplinler grubu ve gözlem ve deneye dayanan çalışmalarla elde edilen sistematik bilgiler (http1) olarak tanımlanabilir. Doğa bilimlerinin sunduğu bilgiler eğitim sistemi içerisinde fen eğitimi ile bireylere kazandırılması amaçlanmaktadır. Fen eğitimi; bireyin karşılaştığı nesne, olay ve nesne ile olay arasındaki ilişkileri gözlemleyip inceleyerek araştırması ve bir sonuca ulaşması olarak açıklanmaktadır (Kıldan ve Pektaş, 2009). Fen eğitimi ile bireylerin bilimsel düşünme yetisi kazanmaları, olaylar karşısında eleştirel bakış açısı kazanmaları, yaratıcılık becerilerini geliştirmeleri, teknolojik ilerlemelere ve yeniliklere adapte olmalarına kolaylık sunması nedeniyle fen eğitiminin gerekli olduğu savunulmaktadır (Akpınar ve Ergin 2005; Korkmaz Baylav, 1997). Bununla birlikte fen bilimleri eğitimi ile ilgili olarak bireyin çevreyi ve dünyayı tanıma çabası, mantıklı cevaplar arayan sorularla ilgilenmesi mantıklı sorular sorup gözlem ve deney yoluyla veriler toplaması ve bu verileri analiz edebilmesi, kazandığı bilgileri sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmesi ve bu sayede diğer bireylerle medeni bir şekilde diyalog kurabilmesi, sorumluluk alma becerisini kazanabilmesi ve bilgili ve yetenekli olarak yetiştirilmesi ancak bireylerin yeterli seviyede “fen alanında okuryazar” bireyler olarak yetiştirilmesi ile olabileceği belirtilmektedir (Akgün, 2001). Bu çerçeveden ele alındığında fen okuryazarlığının kazandırılmasına yönelik ilk adımların Hayat Bilgisi dersi kapsamında atılabileceği söylenebilir.

Çağlar boyunca insanlar yaşadıkları toplumlarda felsefe, tarih, ekonomi gibi birbirinden farklı birçok disiplini işe koşarak bilgileri işlemişlerdir. Toplumların yaşadıkları coğrafyalarda kullanılan dillerin, yaşam şekillerinin, düşünme biçimlerinin, yemek ritüellerinin bireyler üzerinde de etkiye sahip olduğu görülmektedir (Güleryüz, 2008). Bu bağlamda Hayat Bilgisi dersi ile bireyin sosyal çevre ile uyum içerisinde yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tutum, değer ve alışkanlıkları kazanması için birçok bilgiyi toplumsal bilimlerden aldığı görülmektedir (Tay, 2017).

Sönmez (2005) sosyal bilimleri, insanlar tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda oluşan dirik bilgiler bütünü olarak tanımlamaktadır. Farklı bir bakış açısı ise sosyal bilimler, insanların yaşadıkları toplumlarla ve yaşadıkları doğal çevresi ile olan iletişimlerini sonucunda ortaya çıkan bilgilerin, insani ve toplumsal boyutlarının ispatlama temel prensibi ile ortaya çıkarılan bilimler topluluğu şeklinde açıklamaktadır (Tay, 2015). Tanımlamalardan hareketle toplumsal bilimlerin insan yaşamına dair birçok konuyla doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Bundan dolayı Hayat Bilgisi dersinin kapsamının bir boyutunu toplumsal bilimler oluşturmaktadır.

“Hayat Bilgisi kapsamında beceri olarak bireyin içinde bulunduğu çevrenin sahip olduğu resim, müzik, masal, şiir gibi sanat değerlerinden faydalanması durumu düşünüldüğünde Hayat Bilgisinin bir boyutuyla güzel sanatlardan beslendiği görülmektedir.” (Güleryüz, 2008, s. 12). Sanat, bütün toplumlarda insanların hayatı boyunca neredeyse her anında yaşamının vazgeçilmez bir boyutu olduğu söylenebilir (Tay, 2017). Çünkü “insanlar her nereye bakarlarsa baksınlar sanat ve tasarım çalışmalarını görebilirler. Sanat biçimleri ve tasarım ürünleri hemen her gün insanlara, kullandıkları bir sabah kahvaltısı tabağında, elbiselerinde, mobilyalarında, sofrta takımlarında görünür” (Brommer ve Horn, 1985 Akt. Mercin ve Alakuş, 2007).

Sanatın eğitimi denilince insanın, toplumun ve bireylerin eğitimine sunduğu anlamlı katkının varlığından söz edilebilir. Bu bağlamda sanatın temel ve eğitsel fonksiyonları ise sanat eğitimi zorunlu kılar. Sanat eğitimi; amacı ve yöntemi açık bir şekilde, bireylerin yaşantıları üzerinde olumlu yönde katkı sunma, yaşam kalitelerini değiştirme ve geliştirme süreci olarak betimlenebilir (Uçan, 2002).

Toplumları birbirinden farklı kılan en belirgin farklılıklardan birini düşünce yapıları oluşturmaktadır. Düşünme; içerdiği zihinsel süreç becerilerinden dolayı akıl yürütme, problem çözme, olay ve olguları irdeleme ve inceleme, yansıtma ve eleştirme gibi birçok beceri ile ilişkilidir. Bu sayede bireyler, olgu ve olaylar arasında bağlar kurarak anlamlı sonuçlar çıkarmaya çalışmaktadır (Demirkaya, 2015). Her toplumun düşünme yapısı bir diğerinden farklılıklar içermekte ve toplumların düşünme yapılarının oluşumu da birbirinden farklı süreçlerle oluşmaktadır. Bu bağlamda Türk düşünce yapısının tarihsel gelişimi incelendiğinde Türk düşünce yapısının gelişiminde Orta Asya kültürünün, Göktanrı (Tengrizm) inancı ile İslamiyet'in katkısının olduğu söylenebilir. Bu etkilerin yanında Cevdet Paşa, İbrahim Şinasi, Yunus Emre, Farabi, İbn-i Sina, Katib Çelebi, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Ali Suavi, Hüseyin Nihal Atsız, Ziya Gökalp, Namık Kemal, Cemil Meriç ve Mustafa Kemal Atatürk'ün de Türk düşünce sisteminin gelişmesinde etkili olduğu bilinmektedir (Tay, 2017). Düşünce yapısının en önemli boyutlarından birinin de değerler olduğu söylenebilir. Nitekim Güteryüz (2008) toplumların tarih boyunca yaşam şekillerine uygun ve yaşamlarını daha kolay hale getirebilecek değerler oluşturdukları görüşünü savunmaktadır. Geliştirilen bu değerler ise kuşaktan kuşağa aktarılacak sürekliliği sağlandığı görülmektedir. Bu kapsamda Hayat Bilgisi dersi özelinde düşünüldüğünde dersin içeriğini oluşturan içeriğin söz konusu düşünce ve değerler sistemi ile ilgili olduğu görülebilir.

Yukarıdaki açıklamalardan Hayat Bilgisi dersinin aşağıdaki özelliklere sahip olduğu söylenebilir:

- “1. Hayat Bilgisi dersinde hayatın bilgisi sunulmaktadır.
2. Hayat Bilgisi dersinin kapsamını doğal ve toplumsal bilimler ile sanat, düşünce ve değerler oluşturmaktadır.
3. Hayat Bilgisi dersi toplulaştırma ilkesinden hareketle oluşturulmuştur.
4. Çocuğa görelilik, bilimsellik, aktüalite, somuttan soyuta ve hayatilik ilkeleri Hayat Bilgisi dersinin olmazsa olmazlarıdır.
5. Hayat Bilgisi dersi vatandaşlık eğitim programının ilk halkasıdır.
6. Hayat Bilgisi dersi başta sosyal bilgiler ve fen bilimleri olmak üzere birçok dersin alt yapısını oluşturmaktadır.” (Tay, 2017, s. 6).

Yukarıdaki özellikler göz önüne alındığında Hayat Bilgisi dersinin bireyin hem kişisel hem ulusal hem de uluslararası anlamda gelişimine katkı sağlaması bakımından önemli bir ders olduğu söylenebilir. Hayat Bilgisinin sahip olduğu içerik çocukları yaşama hazırlamada ve yaşamda kullanabileceği birçok bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlığı kazandırmada etkili olacağı anlaşılmaktadır. Bu içeriğin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı, çocukların bu derse bakış açılarını göstermesi bakımından değerli olabilir. Bu bağlamda öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik düşüncelerinin bilinmesi, onların gözünden dersin nasıl olduğunun farkına varılması ve ders içeriğinde öğrenmek istedikleri konuların belirlenmesi gereği ortaya çıktığı söylenebilir. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik görüşlerini belirleme amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkında düşünceleri nedir?
- 2) İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmış ve veriler nitel yöntemlerle elde edilmiştir. Nitel araştırmalar; araştırılacak konu, olay, olgu ve algıların ya da konuların doğal ortamdaki durumlarını tespit etmek amacı ile yapılmaktadır ve nitel araştırmalarda genel olarak görüşme, gözlem ve doküman çözümlemesi teknikleri kullanılmaktadır (Ekiz, 2003; Kuş, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bir başka ifadeyle nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan derinlemesine ve ayrıntılı bilgileri gerektiren bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 1999). Bu bağlamda çalışmada öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik düşünceleri yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edildiğinden betimsel bir durum çalışmasıdır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi'nde Kırşehir il merkezinde öğrenim gören ilkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden 58 öğrenci oluşturulmuştur. Bu çalışma grubu, amaçlı ve rastgele seçimle belirlenen Kırşehir il merkezindeki beş ilkokuldan yine seçkisiz olarak seçilen öğrencilerden oluşturulmuştur. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 1 verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sınıf ve cinsiyet durumu özellikleri

			Sınıf		Toplam
			2. Sınıf	3. Sınıf	
Cinsiyet	Kız	n	13	17	30
		%	43.3	56.7	100.0
	Erkek	n	10	18	28
		%	35.7	64.3	100.0
Toplam	n	23	35	58	
	%	39.7	60.3	100.0	

Nitel veri toplanan çalışma grubu 30'u (%51,7) kız ve 28'i (%48,3) erkek olmak üzere toplam 58 öğrenciden oluşmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin 23'ü (%39,7) 2. sınıfa, 35'i (%60,3) 3. sınıfa devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları olarak çalışma grubunda yer alan öğrencilere kişisel bilgi formu ve Hayat Bilgisi dersine yönelik öğrenci görüşlerinin alındığı yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada yer alan öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla cinsiyet ve sınıf durumları ile ilgili sorular yer almıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Hayat Bilgisi dersine yönelik öğrenci görüşlerinin belirlenmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun oluşturulmasında aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

Araştırmanın hedefleri doğrultusunda literatür taraması yapılmış ve öğrencilere yöneltilecek sorular taslak şeklinde oluşturulmuştur. Oluşturulan taslakta dört açık uçlu soru yer almıştır. Taslak form öncelikle birer 2. ve 3. sınıf öğrencisine okutularak gerekli düzeltmeleri yapılmıştır. Bu aşamayı Kırşehir Ahi Evran (2), Kahramanmaraş Sütçü İmam, Rize Recep Tayyip Erdoğan ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitelerinden toplam 5 öğretim üyesine “uygun”, “düzeltilip kullanılabilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunma aşaması takip etmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler değerlendirilerek iki sorunun çıkarılmasına karar verilmiş ve kalan iki soru için uzman değerlendirmeleri kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek soruların güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak 0,96 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen uyum katsayısı araştırma sorularının yüksek güvenilirlikte kullanılabileceğini göstermiştir. Bununla birlikte uzmanlardan gelen dönütler çerçevesinde sorular ifade bakımından da düzeltilerek son hali verilmiştir. Görüşme soruları aşağıdaki gibi oluşmuştur:

1. Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.
2. Hayat Bilgisi dersinde size hangi konuların öğretilmesini istersiniz?

Verilerin Analizi

Araştırmada öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik düşünceleri yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilmiş ve bu yolla elde edilen veriler MAXQDA 12 programı kullanılarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. Verilerin içerik analizine tabi tutulmasında aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

Birinci adımda çalışmanın “Hayat Bilgisi dersine yönelik öğrencilerin düşüncelerini tespit etmek” şeklindeki hedefi belirlenmiştir. Bu adımdan sonra ikinci adımda veri toplama aracı geliştirilmiştir. Veri toplama aracı ile ilgili detaylı bilgi veri toplama araçları kısmında “yarı yapılandırılmış görüşme formu” başlığı altında yer almıştır. İkinci adımda yapılan iş çalışma gruplarının oluşturulmasıdır. Çalışma grupları yukarıda “araştırmanın evren ve örnekleme” başlığı altında açıklandığı için burada tekrar edilmemiştir.

Çalışma grupları oluşturulduktan sonra veri toplama aracı uygulanmıştır. Araştırmacı uygulama sırasında öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi vermiş, toplanan verilerin kişisel olarak onları değerlendirme amacıyla olmadığını belirtmiş ve böylece samimi cevaplar alınması sağlanmıştır. Üçüncü aşamada kategoriler belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan birinci soru için açık yaklaşım, ikinci soru için kapalı yaklaşım tercih edilmiştir.

Birinci sorunun kategorilerini belirlemede, kategoriler önceden saptanmamıştır. Mesaj öğeleri ele alınıp gözden geçirildikçe kategoriler belirlenmiş yani açık yaklaşım kullanılmıştır (Henry ve Moscovici, 1968’den Akt. Bilgin, 2006).

İkinci sorunun kategorilerini belirlemede, belli bir alanda var olan bir kategori sistemini alarak kayıt birimlerini buna göre gruplandırma yani kapalı yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2006). Bu bağlamda alan yazın taranarak veri toplama aracında yer alan ikinci soru için Hayat Bilgisi dersinin kapsamı için genel kabul gören “fen bilimleri, sosyal bilimler, sanat, düşünce ve değerler” şeklindeki dört başlık (Sönmez, 2010; Tay, 2017) kullanılmıştır.

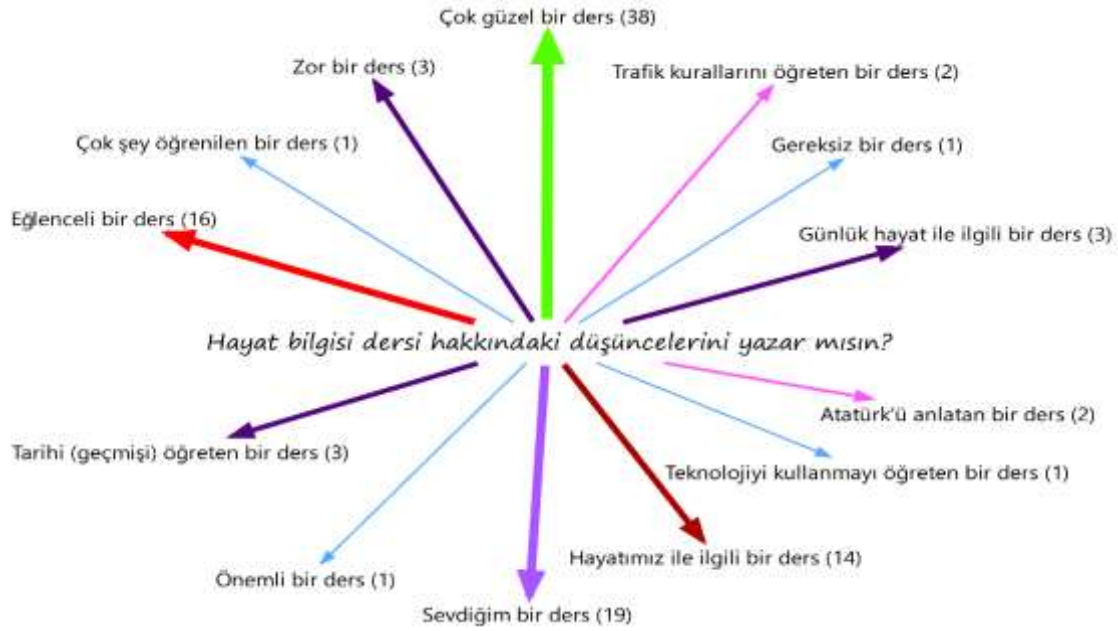
Belirlenen bu yaklaşımlarla veri toplama aracındaki verileri anlama ve veriyi analiz etme aşamasına geçilmiş yani bu aşamayı verilerin frekanslarının nicel olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Bu aşamada ilk olarak her bir veri toplama aracı soru bazında tek tek incelenmiştir. Birinci sorularda öğrencilerin ifadelerinden kategoriler elde edilmiş, ikinci soruda öncelikle ifadeler açık yaklaşıma benzer şekilde kategorileri oluşturulmuş ve ardından oluşturulan bu kategoriler a) fen bilimleri, b) sosyal bilimler, c) sanat, d) düşünce ve değerler başlıklarından hangisine girdiği tespit edilmiştir.

Öğrenci ifadelerinden bu başlıklardan herhangi birine girmeyenler ayrıca sınıflandırılmıştır. Bu yolla elde edilen veriler tablolar ve grafikler yoluyla sunulmuş ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve öğrencilerin ifadelerini yansıtmak amacıyla veri toplama araçlarından örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar “2-E-Burak” ve “3-K-Dudu” şeklinde veri toplama aracına verilen kodlarla sunulmuştur. Buradaki kodlamada ilk ifade (rakam) öğrencinin sınıfını, ikinci ifade öğrencinin cinsiyetini ve üçüncü ifade (isimler) öğrencilere araştırmacı tarafından verilen kod niteliğindeki isimlendirmeleri göstermektedir. İçerik analizinde son aşama değerlendirme, çıkarsama ve yorumlamadır (Bilgin, 2006). Araştırmada bu eylemler sonuç, tartışma ve öneriler ile verilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

İlkokul 2. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Hayat Bilgisi Dersi Hakkındaki Düşünceleri Nedir? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın nitel veri toplanan boyutunda ilk alt problemi “İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşünceleri nedir?” şeklinde oluşturulmuştur. Bu alt probleme yönelik bulgular aşağıda yer almaktadır.

Şekil 1. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşünceleri

Şekil 1'e göre ilkökul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinin 13 kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu kategorilerden “çok güzel bir ders” ifadesi 38 kez ile en çok ifade edilen kategori olmuştur. Bu kategoriyi 19 kez ile “sevdiğim ders”, 16 kez ile “eğlenceli bir ders”, 14 kez ile “hayatımız ile ilgili bir ders”, üçer kez ile “tarihi (geçmiş) öğreten bir ders”, “günlük hayat ile ilgili bir ders” ve “zor bir ders” kategorilerinin izlediği görülmektedir. “Atatürk’ü anlatan bir ders” ve “trafik kurallarını öğreten bir ders” kategorileri ikişer kez ile “önemli bir ders”, “çok şey öğrenilen bir ders”, “teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders” ve “gereksiz bir ders” kategorileri ise birer kez ile en az ifade edilen kategoriler olmuştur. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinden oluşturulan kategoriler ile ilgili olarak tespit edilen görüşler aşağıdaki gibidir:

“Çok güzel bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Murat: “Çok güzel.”

3-E-Murat Cem: “Çok güzel bir ders eğlenceli tarihi ve Atatürk’ü anlatıyor.”

3-E-Hüseyin: “Hayat Bilgisinin güzel olduğunu düşünüyorum.”

3-E-Tahsin: “Çok güzel bir ders.”

2-K-Ekin: “Bence çok güzel bir ders.”

2-K-Elçin: “Hayat Bilgisi dersi çok güzel bir ders.”

“Sevdiğim bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Kemal: “Çok seviyorum, çok eğleniyorum.”

2-K-Nursena: “Hayat Bilgisi en sevdiğim ders. Hayat Bilgisini çok seviyorum.”

2-K-Buse: “Bu dersi çok seviyorum.”

“Eğlenceli bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Reyhan: “Hayat Bilgisi dersini çok seviyorum ve çok eğlenceli.”

3-E-Fatih: “Hayat Bilgisi çok eğlendiğim derslerden biridir. Bütün dersleri çok seviyorum.”

2-E-Mehmet: “Eğlenceli, güzel, öğretici bir ders.”

“Hayatımız ile ilgili bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Bayram: “Bilmem, bana hayatı öğretiyor.”

3-K-Serpil: “Hayat Bilgisi dersi herkesin bildiği gibi bize hayatı anlatır.”

3-E-Uğurcan: “Bize hayatımızda yaşayabileceğimiz şeyleri öğrettiği için bu dersi seviyorum.”

3-E-Selçuk: “Hayatımızda veya günlük yaşantımızda ne yapmamız gerektiğini öğreniyorum.”

“Günlük hayat ile ilgili bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Selçuk: “Hayatımızda veya günlük yaşantımızda ne yapmamız gerektiğini öğreniyorum.”

3-E-Hüseyin: “Hayatımızdan örneklerin olmasının faydalı olduğunu düşünüyorum.”

“Tarihi (geçmiş) öğreten bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Selcan: “Çok güzel ve eski şeyleri anlatıyor.”

3-E-Murat Cem: “Çok güzel bir ders eğlenceli tarihi ve Atatürk’ü anlatıyor.”

2-E-Muammer: “Güzel, tarih ile teknolojiyi anlatıyor.”

“Zor bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Burak: “Biraz zor.”

3-E-Onur: “Çok işleriz, çok zordur, bazı konuları çok zor olabiliyor.”

3-E-Uğurcan: “Bazı yerleri zordur.”

“Atatürk’ü anlatan bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Murat Cem: “Çok güzel bir ders eğlenceli tarihi ve Atatürk’ü anlatıyor.”

2-K-Sena: “Hayat Bilgisinde kurallar, Atatürk, trafik kuralları vardır.”

“Trafik kurallarını öğreten bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Sena: “Hayat Bilgisinde kurallar, Atatürk, trafik kuralları vardır.”

“Teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Muammer: “Güzel, tarih ile teknolojiyi anlatıyor.”

“Çok şey öğrenilen bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Buğra: “Hayat Bilgisi çok güzel bir ders, çok şey öğrendim.”

“Önemli bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Şenol: “Hayat Bilgisi önemli bir ders.”

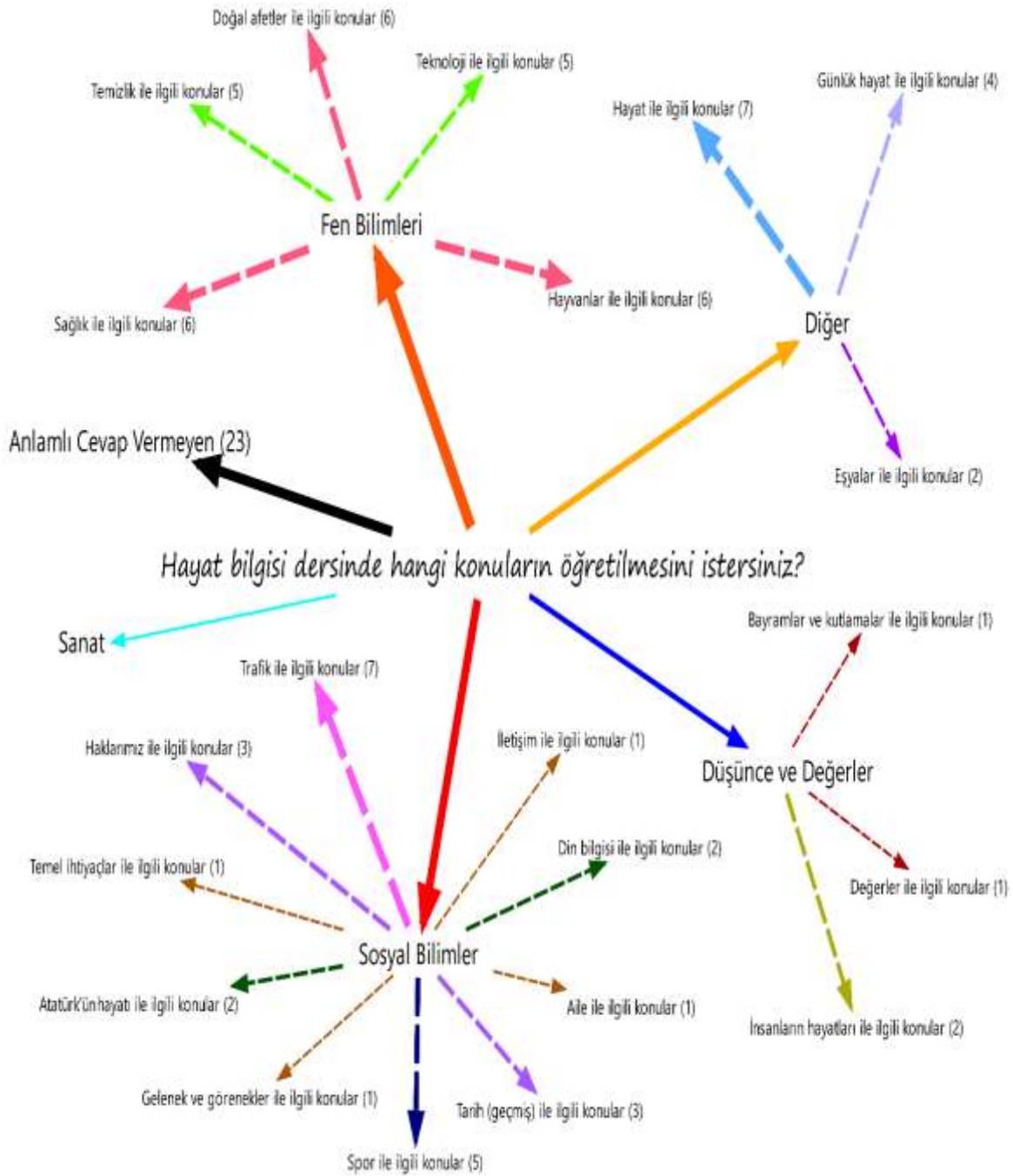
“Gereksiz bir ders” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Hatice: “Bence çok gereksiz bir ders.”

İlkokul 2. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Hayat Bilgisi Dersinde Öğrenmek İstedikleri Konular Nelerdir? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın nitel veri toplanan boyutunda ikinci alt problemi “İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular nelerdir? şeklinde oluşturulmuştur. Bu alt probleme yönelik bulgular aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular hakkındaki düşünceleri

Şekil 2'ye göre ilkökul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular hakkındaki düşüncelerinin 6 ana kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu kategorilerden “fen bilimleri” beş alt kategoriye sahiptir. Bu kategorilerden “sağlık ile ilgili konular”, “hayvanlar ile ilgili konular” ve “doğal afetler ile ilgili konular” altışar kez, “teknoloji ile ilgili konular” ve “temizlik ile ilgili konular” beşer kez ifade edilmiştir.

“Sosyal bilimler” kategorisi on alt kategoriye sahiptir. “Trafik ile ilgili konular” kategorisi 7 kez, “spor ile ilgili konular” kategorisi 5 kez, “haklarımız ile ilgili konular” ve “tarih (geçmiş) ile ilgili konular” kategorileri üçer kez, “din bilgisi ile ilgili konular” ve “Atatürk'ün hayatı ile ilgili konular” kategorileri ikişer kez, “aile ile ilgili konular”, “gelenek ve görenekler ile ilgili konular”, “temel ihtiyaçlar ile ilgili konular” ve “iletişim ile ilgili konular” kategorileri birer kez ifade edilmiştir.

“Düşünce ve değerler” kategorisi üç alt kategoriye sahiptir. “İnsanların hayatları ile ilgili konular” kategorisi 2 kez, “bayramlar ve kutlamalar ile ilgili konular” ve “değerler ile ilgili konular” kategorileri birer kez ifade edilmiştir.

“Sanat” kategorisine ait bir ifade tespit edilmemiştir.

“Diğer” başlıklı kategori üç alt kategoriye sahiptir. “Hayat ile ilgili konular” kategorisi 7 kez, “Günlük hayat ile ilgili konular” kategorisi 4 kez ve “Eşyalar ile ilgili konular” kategorisi 2 kez ifade edilmiştir.

2. soruya verdikleri cevaplar soru ile ilgili olmayan öğrenciler “Anlamlı Cevap Vermeyen” kategorisinde yer almış ve bu öğrencilerin sayısı ise 23’tür. İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular hakkındaki düşüncelerinden oluşturulan kategoriler ile ilgili olarak tespit edilen görüşler aşağıdaki gibidir:

“Fen Bilimleri” kategorisine ifade örnekleri:

“Fen Bilimleri” kategorisi beş alt kategoriye sahiptir. Bu kategoriler ile ilgili örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Sağlık ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Fatma: “Sağlık olmasını isterim.”

3-K-Özlem: “Sağlık konusunun olmasını isterim.”

3-E-Abdülkadir: “Sağlık konusuna yer verilmesini isterim.”

“Hayvanlar ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Huriye: “Hayvanlar konusuna yer verilmesini isterim.”

3-K-Fatma: “Hayvanlar konusunun olmasını isterim.”

3-K-Özlem: “Hayvanlar konusunun olmasını isterim.”

“Doğal afetler ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Yusuf: “Doğal afet sırasında neler yapacağımızın öğretilmesi.”

3-E-Kerem: “Doğal afetler konusunun olmasını isterim.”

3-E-Recep: “Deprem anında neler yapmamız gerektiğinin öğretilmesini isterim.”

“Teknoloji ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Abdülkadir: “Teknoloji konusuna yer verilmesini isterim.”

3-K-Huriye: “Bilgi teknoloji konusuna yer verilmesini isterim.”

3-K-Fatma: “Bilgi teknoloji konusunun olmasını isterim.”

“Temizlik ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Selçuk: “Temizlik konusunu isterim.”

3-E-Uğurcan: “Temizlik ile ilgili bilgiler isterdim.”

3-K-Huriye: “Temizlik konusuna yer verilmesini isterim.”

“Sosyal Bilimler” kategorisine ifade örnekleri

“Sosyal Bilimler” kategorisi on alt kategoriye sahiptir. Bu kategoriler ile ilgili örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Trafik ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Canan: “Trafik konusunun olmasını isterdim.”

2-E-Volkan: “Trafik kurallarını isterdim.”

3-E-Uğurcan: “Trafik kurallarının öğretilmesini isterdim.”

“Spor ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Özlem: “Spor konusunun olmasını isterim.”

3-K-Fatma: “Spor konularının olmasını isterim.”

“Haklarımız ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Volkan: “Haklarımızı öğrenmek isterim.”

2-E-İsmail: “Haklarım nelerdir?”

2-E-Mehmet: “Haklarımız.”

“Tarih (geçmiş) ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Murat Cem: “Eski kitapları, eski yaşamları.”

2-E-Buğra: “Hayat Bilgisi dersinde tarihin öğretilmesini isterdim.”

“Din ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Ekin: “Din bilgisinden de bir konu olmasını isterdim.”

2-K-Demet: “Din bilgisi öğretilmesini isterdim.”

“Atatürk’ün hayatı ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Kerem: “Atatürk’ün yaşantısını.”

2-E-Buğra: “Atatürk ile ilgili konular isterim.”

“Aile ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Şevkiye: “Ailemiz ile ilgili konuların anlatılmasını isterdim.”

“Gelenek ve görenekler ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Kerem: “Gelenek ve görenekleri isterim.”

“Temel ihtiyaçlar ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Sevda: “Temel ihtiyaçlarımızın öğretilmesi.”

“İletişim ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

2-K-Nursena: “Hayat Bilgisinde toplumsal iletişim olmalıdır.”

“Düşünce ve Değerler” kategorisine ifade örnekleri:

“Düşünce ve Değerler” kategorisi üç alt kategoriye sahiptir. Bu kategoriler ile ilgili örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“İnsanların hayatları ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Kemal: “İnsanların hayatını öğrenmek isterdim.”

“Bayramlar ve kutlamalar ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Uğurcan: “Milli ve dini bayramların kutlamasıyla ilgili şeylerin öğretilmesini isterdim.”

“Değerler ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Tahsin: “Hayat Bilgisi dersinde değerler gibi konuların olmasını isterdim.”

“Diğer” kategorisine ifade örnekleri:

“Diğer” kategorisi üç alt kategoriye sahiptir. Bu kategoriler ile ilgili örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Hayat ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Ünal: “Hayata dair konuları öğrenmek istiyorum.”

3-E-Adem: “Hayata dair bilgiler vermesini isterim.”

3-E-Menderes: “Hayat hakkında bilgileri öğrenmeyi isterdim.”

“Günlük hayat ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-K-Özlem: “Günlük yaşam kurallarını öğrenmek isterdim.”

3-K-Fatma: “Günlük yaşam kurallarını öğrenmek isterdim.”

“Eşyalar ile ilgili konular” kategorisine ifade örnekleri:

3-E-Sinan: “Eşyalarımız konusunu işlemek isterdim.”

2-E-Buğra: “Hayat Bilgisi dersinde bana tarihi eşyaları öğretmelerini isterim.”

“Anlamlı Cevap Vermeyenler” kategorisine ifade örnekleri:

2-E-Muammer: “Yeni konu istemiyorum.”

2-E-Mustafa: “Dondurmalar ne zamandan beri var?”

3-K-Aycan: “Benim için farketmez. Ben bütün konuları severim.”

3-E-Hüseyin: “Konuları uygulamalı olarak öğrenmek isterim.”

2-K-Seçkin: “Hepsinin öğretilmesini isterdim.”

2-K-Kezban: “Bütün konuları severim.”

3-K-Reyhan “Hayat Bilgisi dersinde kolay ve zor kavramlar isterdim.”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler**Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma**

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinin 13 kategori altında toplandığı tespit edilmiştir.

Bu kategorilerden “çok güzel bir ders (38)” en çok ifade edilen kategori olurken bu kategoriyi “sevdiğim ders (19)” ve “eğlenceli bir ders (16) kategorilerinin izlediği tespit edilmiştir. Oker (2019) ilkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerin Hayat Bilgisine yönelik tutum düzeylerinin olumlu yönde yüksek olduğu sonucu elde etmiştir. Bununla birlikte Tiryaki'nin (2018) çalışmasında da ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda ilkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin nitel olarak ortaya çıkan “çok güzel bir ders (38)”, “sevdiğim ders (19)” ve “eğlenceli bir ders (16) şeklindeki sonucun Hayat Bilgisi dersine yönelik tutum düzeylerinin nicel yollarla elde edilen sonuçlarla paralel sonuçlar ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 2-E-Buğra kodlu 2. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisi çok güzel bir ders çok şey öğrendim.*”, 3-E-Hüseyin kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisinin güzel olduğunu düşünüyorum.*”, 3-E-Hakan kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisini çok seviyorum. Hem de çok eğlenceli bir ders.*” ve 2-K-Nursena kodlu 2. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisi en sevdiğim ders. Hayat Bilgisini çok seviyorum.*” ifadeleri ilkokul öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarının göstergesi olarak gösterilebilir.

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinden; “hayatımız ile ilgili bir ders (14)”, “tarihi (geçmiş) öğreten bir ders (3)”, “günlük hayat ile ilgili bir ders (3)”, “Atatürk’ü anlatan bir ders (3)”, “trafik kurallarını öğreten bir ders (3)”, “teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders (3)” ve “çok şey öğrenilen bir ders (3)” ifadelerinin dersin içeriği ile ilgili olduğu görülmektedir.

Hayat Bilgisi dersinin alanyazındaki tanımları incelendiğinde dersin hayatı öğretmek şeklinde bir misyonu olduğu ve Hayat Bilgisi dersinde kazandırılacak özelliklerin hayatın içinden ve yaşamda kullanılabilir olması gerektiği anlaşılmaktadır (Baymur, 1937; Nas, 2003; İnal, 2009; Karabağ, 2009; Gültekin, 2015; Tay, 2017). Öğrencilerin “hayatımız ile ilgili bir ders (14)” ve “günlük hayat ile ilgili

bir ders (3)” şeklindeki nitel betimlemelerinin bu duruma uygun olduğu söylenebilir. Örneğin 2-E-Bayram kodlu 2. sınıf öğrencisinin “*Bilmem, bana hayatı öğretiyor.*”, 3-K-Serpil kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisi dersi herkesin bildiği gibi bize hayatı anlatır.*” ve 3-E-Selçuk kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayatımızda veya günlük yaşamımızda ne yapmamız gerektiğini öğreniyorum.*” ifadeleri Hayat Bilgisi dersinin hayat ile ilgili olduğuna ve günlük hayat ile ilgili öğretilere sahip olduğuna yönelik göstergeler olarak değerlendirilebilir.

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi hakkındaki düşüncelerinden; “tarihi (geçmiş) öğreten bir ders (3)”, “Atatürk’ü anlatan bir ders (3)”, “trafik kurallarını öğreten bir ders (3)”, ve “teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders (3)” şeklindeki betimlemelerinin Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan konularla ilgili olduğu söylenebilir. Nitekim tarihi (geçmiş) öğrenme ile ilgili olarak birinci sınıfta yer alan “HB.1.5.2. Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder.” ve üçüncü sınıfta yer alan “HB.3.5.3. Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır. (*Yakın çevresinde bulunan cami, çeşme, han, hamam, müze, kale, tarihî çarşılar, köprüler, millî parklar vb. yerler hakkında araştırma yaptırılarak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşması sağlanır.*)” (MEB, 2018) kazanımları ile ilgili olduğu söylenebilir. Benzer şekilde birinci sınıfta yer alan “HB.1.5.5. Atatürk’ün hayatını bilir. (*Görsel ve işitsel materyallerle Atatürk’ün doğum yeri, anne ve babasının adı, ölüm yeri ve Anıtkabir üzerinde durulur.*)”, ikinci sınıfta yer alan “HB.2.5.3. Atatürk’ün çocukluğunu araştırır. (*Atatürk’ün başarılı bir öğrenci olması, ailesine değer vermesi ve çocukluk anıları üzerinde durulur.*)” ve üçüncü sınıfta yer alan “HB.3.5.8. Atatürk’ün kişilik özelliklerini araştırır. (*Atatürk’ün arkadaşlarıyla iş birliği içerisinde çalışması, başkalarının görüşlerine değer vermesi; kararlılık, akıl yürütme, inandırıcılık, insan, vatan ve millet sevgisi gibi özellikleri üzerinde durulur.*)” kazanımlarının öğrencilerin “Atatürk’ü anlatan bir ders (3)” betimlemesini desteklediği ya da kaynağı olduğu söylenebilir.

2018 Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan “HB.1.4.2. Okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemler. (*Trafik kavramından hareketle kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış yaptığı davranışlar üzerinde durulur.*)”, “HB.1.4.3. Okula geliş ve gidişlerinde trafik kurallarına uyar. (*Karşıya geçme, yaya kaldırımı olan ve olmayan yerlerde yürüme ve yaya olarak trafikte görünürlükle ilgili önlemleri alma üzerinde durulur. Trafik işaret levhalarının (dur, geç, yaya geçidi, dikkat, okul geçidi, bisiklet giremez gibi çocuğun yaşamıyla doğrudan ilişkili olanlar) olduğu ve işaretlerin olmadığı yerlerde ne yapacağını bilme (alt ve üst geçitler, yaya geçitleri, okul geçitleri, ışıklı trafik işaret cihazlarının ve trafik polislerinin olduğu yerler, duran bir aracın önünden ve arkasından geçmeme vb.) ele alınır.*)”, “HB.2.4.3. Trafikte yardıma ihtiyaç duyan bireylere yardımcı olur. (*İhtiyaç duyduğunda nasıl ve kimlerden yardım isteyeceği ile ihtiyaç duyanlara yardım ederken nelere dikkat etmesi gerektiği üzerinde durulur.*)”, “HB.3.4.1. Trafik işaretleri ve işaret levhalarını tanıtır. (*Öğrencilerin güvenliği için öncelikli olan trafik işaretleri ve işaret levhaları (yaya geçidi, okul geçidi, ışıklı trafik işaret cihazı, mecburi yaya yolu, yaya giremez, kontrolsüz demir yolu geçidi ve bisiklet giremez vb.) üzerinde durulur.*)”, “HB.3.4.2. Trafikte kurallara uymanın gerekliliğine örnekler verir.”, HB.3.4.3. Yakın çevresinde meydana gelebilecek kazaları önlemek” kazanımlarının çocukların Hayat Bilgisi dersini “trafik kurallarını öğreten bir ders (3) olarak görmesinin kaynağı olduğu söylenebilir. Nitekim 2018 programında birinci sınıfta 2, ikinci sınıfta 1 ve üçüncü sınıfta 3 kazanımın trafik ile ilgili olduğu görülmektedir. Yine 2018 Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan “HB.1.4.6. Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır. (*Bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, oyun konsolu ve elektrikli ev aletleri gibi elektronik araç ve gereçlerin güvenli kullanımı üzerinde durulur. İnternet ve bilgisayar oyunları gibi teknoloji bağımlılığına neden olabilecek durumlar karşısında dikkatli olunması gerektiği vurgulanır.*)”, “HB.2.4.5. Teknolojik araç ve gereçlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda duyarlı olur. (*Teknolojik ürünlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda çevresindekileri gerekli durumlarda nezaket kuralları çerçevesinde uyarması üzerinde durulur.*)”, “HB.3.2.5. Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarını örnekler verir.” kazanımlarının öğrencilerin Hayat Bilgisi dersini “teknolojiyi kullanmayı öğreten bir ders (3) olarak görmesinin kaynağı olduğu söylenebilir.

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersini betimleme durumları genel hatları ile ele alındığında söz konusu betimlemelerin ya Hayat Bilgisi dersi ile duygu durumlarını ya da Hayat Bilgisi dersi içeriğinden edindikleri ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile öğrenciler Hayat

Bilgisi dersine yönelik ya tutum düzeylerini ya da dersin içeriğinde öğrendiklerinden hareketle dersi betimleme yoluna gitmişlerdir. Nitekim 3-E-Kemal kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Çok seviyorum, çok eğleniyorum.*”, ve 3-K-Tuğçe kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisini seviyorum. Hayat Bilgisinin güzel bir ders olduğunu düşünüyorum.*” ifadelerinin olumlu tutum, 3-E-Onur: “*Çok işleriz, çok zordur, bazı konuları çok zor olabiliyor.*” ve 3-K-Hatice kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Bence çok gereksiz bir ders.*” ifadelerinin de olumsuz tutum ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında 3-E-Selçuk kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Hayatımızda veya günlük yaşantımızda ne yapmamız gerektiğini öğreniyorum.*”, 2-K-Sena kodlu 2. sınıf öğrencisinin “*Hayat Bilgisinde kurallar, Atatürk, trafik kuralları vardır.*” ve 2-E-Muammer kodlu 2. sınıf öğrencisinin “*Güzel, tarih ile teknolojiyi anlatıyor.*” şeklindeki betimlemelerinin dersin içeriği ile ilgili olduğu görülebilir. 3-E-Murat Cem kodlu 3. sınıf öğrencisinin “*Çok güzel bir ders eğlenceli tarihi ve Atatürk’ü anlatıyor.*” ifadesi ise hem tutum durumunu hem de dersin içeriği ile ilgili olma durumunu gözler önüne serdiği söylenebilir.

İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konuların 6 ana kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Fen Bilimleri kategorisinde sağlık, hayvanlar, doğal afetler, teknoloji ve temizlik konularını öğrenmek isteyen 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin ilgili konuları hali hazırdaki Hayat Bilgisi dersinde öğrendikleri 2018 Hayat Bilgisi öğretim programından anlaşılmaktadır. Nitekim sağlıkla ilgili olarak 2018 Hayat Bilgisi öğretim programında doğrudan “sağlıklı hayat” adında bir ünite yer almaktadır. Benzer şekilde “doğada hayat” ünitesinin ana konularından birini hayvanlar ile ilgili konular oluşturmaktadır. Bununla birlikte 2. sınıf “doğada hayat” ünitesinde doğal afetler konusunun yer aldığı da görülmektedir. Doğal afetlerle ilgili olarak 3. sınıfta yer alan HB.3.4.6 kazanımını da belirtmek yerinde olabilir. Teknoloji ile ilgili olarak hem birinci hem de ikinci sınıfta yer alan “güvenli hayat” ünitesinin kazanımlarında teknoloji konusuna yer verildiği buna ek olarak 3. sınıftaki “evimizde hayat” ünitesinde de teknolojinin konu edinildiği görülmektedir (MEB, 2018). Temizlik ile ilgili olarak birinci sınıfın ilk dört ünitesinde konuların olduğu görülebilir. Yine 2. ve 3. sınıfta da “sağlıklı hayat” ünitesinde temizlik ile ilgili konular söz konudur. Buna ek olarak yine 2. sınıf ilk ünite de de temizlik ile ilgili konular mevcuttur (MEB, 2018). Sonuç olarak öğrencilerin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri fen bilimleri kategorisinde yer alan tüm konuların Hayat Bilgisi programında yer aldığı görülmektedir.

Sosyal bilimler kategorisinde trafik, spor, haklarımız, tarih, din, Atatürk’ün hayatı, aile, gelenek ve görenekler, temel ihtiyaçlar ve iletişim konularını öğrenmek isteyen 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin ilgili konuları hali hazırdaki Hayat Bilgisi dersinde öğrendikleri 2018 Hayat Bilgisi öğretim programından anlaşılmaktadır. Öğrencilerin öğrenmek istedikleri konular ve 2018 Hayat Bilgisi öğretim programındaki ünitelerle ilişkisi aşağıdaki tablo ile verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin öğrenmek istedikleri konular ve 2018 Hayat Bilgisi Öğretim programındaki ünitelerle ilişkisi

Konu Başlıkları	Sınıflar																	
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	Okulumuzda Hayat			Evimizde Hayat			Sağlıklı Hayat			Güvenli Hayat			Ülkemizde hayat			Doğada Hayat		
Trafik										X	X	X						
Spor	X						X	X									X	
Haklarımız						X				X							X	
Tarih (geçmiş)													X		X			
Din													X	X				
Atatürk'ün hayatı													X	X	X			
Aile				X	X	X												
Gelenek ve görenekler														X				
Temel ihtiyaçlar				X	X	X												
İletişim	X	X	X	X	X	X	X			X		X						

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri sosyal bilimler kategorisine ait konuların “doğada hayat” ünitesi dışındaki üniteler yoluyla öğrenilebileceği görülmektedir.

2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular başlığında oluşan bir diğer kategori düşünce ve değerler şeklindedir. Bu başlık altında insanların hayatlarını, bayramları, kutlamaları ve değerleri öğrenmek istenildiği görülmektedir. Bayramlar ve kutlamalar ile ilgili konuların 2018 Hayat Bilgisi öğretim programında 1. ve 2. sınıfta yer alan “ülkemizde hayat” ünitesi ile öğrenilebildiği görülmektedir. Değerler ile ilgili konuların ise zaten programın yapısı gereği var olan kök değerlerin eğitimi ile mümkün olabileceği söylenebilir. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular arasında betimledikleri “insanların hayatları ile ilgili konular” kategorisine özel olarak programda yer verilmediği görülmekle birlikte (MEB, 2018) ders kitaplarında yer yer konularla ilgili kişilerin hayat hikâyelerinden bahsedildiği görülebilir.

Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konular ile ilgili oluşturulan hayat ile ilgili konular, günlük hayat ile ilgili konular ve eşyalar ile ilgili konular kategorilerinin de 2018 Hayat Bilgisi öğretim programı içinde var olduğu söylenebilir.

İlkokul 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrenmek istedikleri konulara genel olarak bakıldığında ifade edilen hemen hemen tüm konuların mevcut program tarafından karşılanabilir olduğu söylenebilir. Bu konular içinde yer alan “insanların hayatları ile ilgili konular” başlığının ders kitaplarında yer aldığı fakat programda yer almadığı sonucuna varılabilir.

Bu araştırmada ilkokul öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik görüşlerinden derse yönelik tutumlarına çıkarım yapılabildi. Nitekim öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik tutumlarının genel olarak ele alındığında olumlu olduğu görüldü. Yapılacak olan başka çalışmalarla ilkokul öğrencilerinin diğer derslere yönelik düşünceleri yoluyla derse yönelik tutum durumları betimlenebilir.

Çalışmada öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik düşüncelerinin ne olduğu araştırıldı ve öğrencilerin Hayat Bilgisi ile ilgili düşüncelerinin dersin genel özellikleriyle örtüştüğü sonucuna ulaşıldı. Benzer şekilde ilkokuldaki diğer dersler için de öğrencilerin düşüncelerinin neler olduğu araştırılabilir ve böylece ders tanımlaması ile öğrencilerin düşüncelerinin örtüşüp örtüşmediği test edilebilir.

Bu araştırmada 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde hangi konuları öğrenmek istedikleri belirlendi ve öğrencilerin öğrenmek istediği konuların zaten mevcut programda yer aldığı görüldü. Fakat bu betimlemelerde Hayat Bilgisi dersinin sanat boyutu ile ilgili öğrencilerin merak

ettikleri bir konu olmadığı görüldü. Yapılacak olan başka bir çalışma ile öğrencilerin neden sanat ile ilgili konuları betimlemedikleri araştırılabilir. Bu bağlamda derinlemesine bir çalışma yapılması ve bunun ya mülakat (görüşme) ya da odak grup görüşmesi yoluyla gerçekleştirilmesi önerilebilir. Yine bu boyutta öğrencilerin insanların hayatlarını öğrenmek istedikleri fakat bunun mevcut programda birebir yer almadığı sonucuna ulaşıldı. Bu bağlamda da program yapımcıların bu boyutu dikkate alması önerilebilir. Öğretmenlerin de bu isteği dikkate alarak ilgili konularda önemli kişileri öğrencilerine öğretmeleri önerilebilir.

Kaynakça

- Akgün, Ş. (2001). *Fen bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Akpınar, E., & Ergin, Ö. (2005). Yapılandırmacı kuramda fen öğretmeninin rolü. *İlköğretim Online*, 4(2), 55-64.
- Barth, S., & Demirtaş, A. (1997) *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi / Kaynak üniteler*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Baymur, A. F. (1937). *Hayat Bilgisi öğretimi*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Bilgin, N. (2006) *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal.
- Demirkaya, H. (2015). Sosyal bilgilerde düşünme ve soru sorma becerileri. İçinde Tay, B., & Öcal, A. (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (399-435). Ankara: Pegem.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Ankara: Anı.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat Bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem.
- Gültekin, M. (2015). Çocuğun yaşamından dünyaya açılan pencere: Hayat Bilgisi öğretim programı. İçinde Gültekin, M. (Ed.), *Hayat Bilgisi öğretimi*, (15-42). Ankara: Nobel.
- http1: https://tr.wikipedia.org/wiki/Fen_bilimleri adresinden 11.07.2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnal, S. (2009). Hayat Bilgisi: Tanımı, amacı ve doğası. İçinde Güven, S., & Kaymakçı, S. (Ed.), *Hayat Bilgisi öğretimi* (1-21). Ankara: Pegem.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Karabağ, G. (2009). Hayat Bilgisi dersinin tarihçesi. İçinde Tay, B. (Ed.), *Hayat Bilgisi öğretimi* (1-20). Ankara: Maya.
- Kıldan, O., & Pektaş, M. (2009). Erken çocukluk döneminde fen ve doğa ile ilgili konuların öğretilmesinde Okul Öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 113-127.
- Korkmaz Baylav, H. (1997). *İlkokul fen öğretiminde araç-gereç kullanımı ve laboratuvar uygulamaları açısından öğretmen yeterlikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı.
- MEB (2018). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Mercin, L., & Alakuş, A. O. (2007). Birey ve toplum için sanat eğitiminin gerekliliği. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 14-20.
- Nas, R. (2003). *Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Ezgi.
- Oker, D. (2019). *Hayat Bilgisi dersi tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve öğrencilerin Hayat Bilgisi dersine yönelik tutumları ve görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Sönmez, V. (2010). *Hayat Bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Tay, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. İçinde Turan, R. & Ulusoy, K. (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (1-18). Ankara: Pegem.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, (8)27, 461-487.
- Tay, B. (2017). Hayat Bilgisi: Hayatın bilgisi. İçinde Tay, B. (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi* (1-42). Ankara: Pegem.
- Tiryaki, B. (2018). *İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersine yönelik tutumlarıyla demokratik tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Uçan, A. (2002). *Türkiye de çağdaş sanat eğitiminde öğretmen yetiştirme süreci ve başlıca yapılanmalar*. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi 1. Sanat Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Mayıs, Ankara. ,ss. 1-23

- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.